

MONIKA WOJTAS

*Potencjalne korzyści z Rundy Doha dla krajów rozwiniętych
i rozwijających się*

Potential gains of Doha Round for developed and developing countries

Abstrakt: Rozpoczęta w 2001 roku w Doha runda wielostronnych negocjacji handlowych, odbywająca się na forum Światowej Organizacji Handlu, w centrum zainteresowania stawia interesy krajów rozwijających się. Konieczność uwzględnienia sprzecznych interesów wielu krajów sprawia, że nie udało się do tej pory osiągnąć ostatecznego porozumienia. Artykuł przedstawia możliwe skutki zakończenia Rundy dla krajów rozwiniętych i rozwijających się na podstawie analiz wykorzystujących modele równowagi ogólnej, które mimo pewnych wad są najczęściej wykorzystywane do określenia efektów polityki handlowej. Badania pokazują ograniczone znaczenie negocjacji dla światowego dobrobytu oraz zróżnicowanie ich skutków między krajami.

WPROWADZENIE
Introduction

Zapoczątkowana w 2001 roku Runda Doha jest dziewiątą rundą wielostronnych negocjacji w sprawie liberalizacji światowego handlu. Poprzednie osiem rund odbywało się w ramach podpisanego w 1947 roku Układu Ogólnego w Sprawie Taryf Celnych i Handlu (*General Agreement on Tariffs and Trade* – GATT), obecna odbywa się na forum utworzonej w 1995 roku Światowej Organizacji Handlu (*World Trade Organization* – WTO). W tym czasie system światowego handlu rozszerzał się, obejmując coraz większą liczbę krajów, także krajów rozwijających się. Kraje te pozostawały poza nim we wcześniejszych rundach negocjacyjnych i nie miały wpływu na kształt końcowych porozumień. Zwłaszcza ostat-

nia runda GATT – Runda Urugwajska (1986–1994) nałożyła na kraje rozwijające się znaczne wymagania, przynosząc im jednocześnie niewielkie korzyści. Powodowało to wzrastające niezadowolenie tej grupy krajów z uczestnictwa w WTO. Stało się ono jedną z przyczyn fiaska Konferencji Ministerialnej WTO w Seattle w 1999 roku, kiedy miało zostać ogłoszone rozpoczęcie nowej rundy negocjacji handlowych. W efekcie problemy rozwoju gospodarczego zostały uwzględnione w zapoczątkowanej w 2001 roku w Doha nowej rundzie negocjacji handlowych. Deklaracja Ministerialna z 2001 roku stwierdzała, że w centrum programu negocjacji są interesy krajów rozwijających się.¹ Siła krajów rozwijających stała się szczególnie widoczna na kolejnej Konferencji Ministerialnej w Cancun w 2003 roku. Część krajów zdecydowała się wystosować wspólne stanowisko jako tzw. Grupa G-20 i ich sprzeciw wobec stanowiska UE i USA spowodował zerwanie Konferencji. Dalsze negocjacje także nie przyniosły oczekiwanych efektów i nie udało się zakończyć negocjacji w planowanym terminie (do 1 stycznia 2005 roku). Mimo że kolejna Konferencja Ministerialna w Hongkongu w 2005 roku nie została zerwana, jej efekty były bardzo skromne. W lipcu 2006 roku stało się jasne, że nie uda się osiągnąć porozumienia także do końca 2006 roku i Runda Doha została zawieszona.² Od tej pory podejmowane są próby podjęcia dalszych negocjacji. Ich efektem jest opublikowanie w lutym 2008 roku tzw. *Draft Modalities*, czyli wstępnych propozycji ostatecznego porozumienia co do formuł i zasad liberalizacji handlu produktami rolnymi i poza rolnictwem, a w swoim wystąpieniu do Rady Ogólnej WTO Sekretarz Generalny Pascal Lamy oświadczył, iż spodziewa się zakończenia Rundy do końca 2008 roku.³

Celem opracowania jest prezentacja najważniejszych problemów negocjacyjnych Rundy Doha i próba oceny skutków zakończenia negocjacji dla całej gospodarki światowej oraz krajów rozwiniętych i rozwijających się na podstawie analiz wykorzystujących modele równowagi ogólnej.

TEMATYCZNY ZAKRES RUNDY DOHA Main issues in the Doha Round

Runda Doha obejmuje 21 zagadnień będących przedmiotem negocjacji.⁴ Do najistotniejszych, wzbudzających największe kontrowersje i mogących przynieść

¹ World Trade Organization, Ministerial Declaration adopted on 14 November 2001, WT/MIN(01)/DEC/1, 20 November 2001, Article 2.

² Por. D. Lee, R. Wilkinson, *The WTO after Hong Kong. Progress in, and prospects for, the Doha Development Agenda*, Routledge, London and New York 2007, s. 3–8.

³ P. Lamy, *Report by the Chairman of the Trade Negotiations Committee*, 5 February 2008, www.wto.org

⁴ Według informacji zawartych na oficjalnej stronie WTO. www.wto.org.

największe efekty tematów należą: rolnictwo, dostęp do rynków produktów nierolniczych, handel usługami oraz ułatwienia handlowe.

Sektor rolny po raz pierwszy został uwzględniony w negocjacjach Rundy Urugwajskiej GATT. W efekcie podpisane zostało „Porozumienie w sprawie rolnictwa” (*Agreement on Agriculture*). To właśnie ten sektor należał do najbardziej spornych i przyczyniał się do pojawienia się impasu w negocjacjach, w rezultacie uzgodniony program liberalizacji w tym sektorze był bardzo ograniczony. Negocjacje dotyczą 3 aspektów: dostępu do rynku, redukcji wielkości subsydiów eksportowych oraz obniżenia wsparcia wewnętrznego w rolnictwie. Po raz kolejny negocjacje w tym sektorze wywołują największe kontrowersje, a jedyne co do tej pory zostało uzgodnione oficjalnie (na Konferencji Ministerialnej w Hongkongu) to eliminacja subsydiów eksportowych do roku 2013, co można uznać za gest raczej symboliczny, ponieważ głównym źródłem zakłóceń rynkowych są nie subsydia, ale wewnętrzne wsparcie dla rolnictwa w krajach rozwiniętych.⁵

Negocjacje w sprawie handlu towarami nierolnymi (*NAMA – non-agricultural market Access*) obejmują zarówno obniżanie taryf celnych, jak i środków pozataryfowych. Szczególne znaczenie przywiązuje się do redukcji stawek tam, gdzie są one bardzo wysokie. Przewiduje się także większe obniżki cel w krajach rozwiniętych niż rozwijających się, a głównym problemem pozostaje to, o ile mniejsze zobowiązania zostaną przyznane tej drugiej grupie krajów. Grupa nowych członków WTO (a w szczególności Chiny) domaga się specjalnego traktowania, motywując to faktem, że kraje te dopiero niedawno poczyniły pewne działania otwierające ich rynki (jako efekt akcesji).⁶

Usługi, podobnie jak rolnictwo, po raz pierwszy stały się przedmiotem negocjacji w trakcie Rundy Urugwajskiej, ich skutkiem zaś było podpisanie „Układu Ogólnego w sprawie handlu usługami” (*GATS – General Agreement on Trade In Services*). Wysokość barier w handlu usługami jest o wiele trudniejsza do określenia niż w przypadku towarów. W związku z tym podstawową metodą liberalizacji jest przygotowywanie przez poszczególne kraje wykazu zobowiązań zapewniającego dostęp do określonych sektorów ich wewnętrznego rynku usług. Jest to mało przejrzyste i najistotniejszą kwestią jest określenie bardziej szczegółowych zasad dalszych negocjacji.⁷

Ułatwienia handlowe (*trade facilitation*) to jeden z tzw. tematów singapurskich, czyli problemów podjętych po raz pierwszy na Konferencji Ministerialnej w Singapurze w 1996 roku. Są to ułatwienia w procedurach handlowych i transportowych. Negocjacje rozpoczęte w lipcu 2004 roku dotyczą w szczególności:

⁵ D. Lee, R. Wilkinson, *op. cit.*, s. 8–9.

⁶ *Ibid.*, s. 10.

⁷ *Members Differ on Need for Services Text*, „ICTSD Bridges” 2007, nr 7, s. 7.

odbiurokratyzowania i uproszczenia procedur handlowych, wprowadzenie do zawieranych transakcji standardowych rozwiązań o wysokim stopniu unifikacji w skali międzynarodowej, ograniczanie korupcji i skracanie czasu granicznej obsługi obrotów handlowych.⁸

PROGNOZY SKUTKÓW RUNDY DOHA – WYNIKI NAJNOWSZYCH BADAŃ
Estimates of Gains from Doha Round – results of recent studies

Najczęściej wykorzystywanym narzędziem do ilościowej analizy wpływu zmian w polityce handlowej na gospodarkę są policzalne modele równowagi ogólnej (CGE – *Computable General Equilibrium Models*), które opierają się na uproszczonych modelach gospodarki jako całości, umożliwiając obserwowanie efektów różnych scenariuszy liberalizacyjnych w odniesieniu do wolumenu handlu, cen czy dochodów. Pozwalają także określać skutki zmian w różnych sektorach, regionach i krajach. Ich wadą jest konieczność zgromadzenia dużych ilości danych i konieczność zastosowania założeń.⁹ Mimo to wyniki symulacji wykorzystujących modele CGE są często przyjmowane jako fakty.¹⁰

Poniżej zaprezentowane zostały wybrane najnowsze szacunki skutków Rundy Doha przy wykorzystaniu różnych modeli CGE. Ze względu na objętość opracowania analiza ograniczona została do wpływu na poziom realnego dochodu narodowego i PKB. Porównanie wykorzystanych modeli i najważniejszych wyników omawianych prac zawiera tabela 1.

Model GTAP

Najpopularniejszym modelem wykorzystywanym obecnie do badania skutków polityki handlowej jest model równowagi ogólnej GTAP (*Global Trade Analysis Project*) opracowany w Purdue University (USA). Jest to wieloregionalny, wielosektorowy model interakcji handlowych pomiędzy poszczególnymi krajami. Modelowane są wszystkie przepływy (finansowe oraz dóbr i usług) między instytucjami ekonomicznymi. Zakłada się całkowitą niemobilność czynników produkcji, istnienie doskonałej konkurencji i stałych korzyści skali.¹¹ Po-

⁸ J. Kaczurba, E. Kawecka-Wyrzykowska, *Polska w WTO*, Warszawa 2002, s. 69.

⁹ J. Stiglitz, A. Charlton, *Fair trade. Szansa dla wszystkich*, PWN, Warszawa 2007, s. 202.

¹⁰ Np. na Konferencji Ministerialnej w Hongkongu przedstawiciele USA i Unii Europejskiej prezentowali wyniki takich badań jako rzeczywiste skutki mające wyniknąć z zakończenia negocjacji. Por. L. Taylor, R. von Arnim, *Modelling the impact of trade liberalization*, „Oxfam International Research Report” (July) 2006, s. 4.

¹¹ Szczegółowy opis modelu: www.gtap.agecon.purdue.edu.

niziej zaprezentowano 3 opracowania wykorzystujące model GTAP do oszacowania możliwych skutków negocjacji w ramach Rundy Doha.

Tab. 1. Wybrane ostatnie symulacje skutków Rundy Doha
Selected recent simulations of Doha Round effects

Autorzy pracy i model	Cechy modelu	Elementy negocjacji				Korzyści z liberalizacji*	
		Rolnictwo	Przemysł	Usługi	Ułatwienia handlowe	% PKB	Mld USD
Hertel, Keeney (GTAP)	Standardowy, statyczny model z doskonałą konkurencją i stałymi korzyściami skali	X	X			0,27%	84 mld
Cordoba, Vanzetti (GTAP)	Standardowy, statyczny model z doskonałą konkurencją i stałymi korzyściami skali		X				102,7 mld
Kinnman, Lodefalk (GTAP)	Model uwzględnia rosnące korzyści skali i niedoskonałą konkurencję	X	X	X	X	0,4%	111,7 mld
Anderson, Martin, Mennsbrugge (LINKAGE)	Model dynamiczny z doskonałą konkurencją i stałymi korzyściami skali	X	X			0,23%	96,1 mld
Francois, Meijl, Tongeren (FMT)	Styczny model z konkurencją monopolistyczną i rosnącymi korzyściami skali (w przemyśle i usługach) oraz doskonałą konkurencją i stałymi korzyściami skali (w rolnictwie)	X	X	X	X	0,5%	158 mld
Polaski (CARNEGIE)	Standardowy model uwzględniający rzeczywiste stopy bezrobocia i dwa rodzaje niewykwalifikowanej siły roboczej	X	X			0,2%	59 mld
Bouët, Mevel, Orden (MIRAGE)	Dynamiczny model z doskonałą konkurencją	X	X			0,12–0,25%	38,3–76,6 mld

* Według głównego scenariusza każdego z opracowań.

Źródło: Opracowanie własne.

T. Hertel i R. Keeney¹² w swojej pracy wykorzystują model GTAP do oszacowania efektów całkowitej liberalizacji światowego handlu towarami, które miałyby wynieść 84 miliardy USD, z czego dla krajów rozwijających się przypadająłoby jedynie 22 miliardy USD. Dane dotyczące przewidywanych skutków liberalizacji zawiera tabela 2. Większość korzyści wiąże się z liberalizacją handlu produktami rolnymi (55,7 mld USD co stanowi 66% całości), szczególnie reali-

¹² T. Hertel, R. Keeney, *What's at stake: the relative importance of import barriers, export subsidies and domestic support*, [w:] K. Anderson, W. Martin (red.), *Agricultural Trade Reform and the Doha Development Agenda*, World Bank and Oxford University Press 2006, s. 37–62.

zowaną w krajach wysoko rozwiniętych (47,6 mld USD). Mimo mniejszych efektów w wielkościach absolutnych, pod względem udziału w PKB liberalizacja ma większe znaczenie dla krajów rozwijających się (0,44% PKB wobec 0,23% PKB w krajach wysoko rozwiniętych). Warto także zaznaczyć nierównomierny rozkład korzyści pomiędzy poszczególnymi krajami. Spośród krajów rozwijających się na zaledwie 5 przypada ponad 2/3 wszystkich prognozowanych zysków z liberalizacji. Argentyna, Brazylia i Indie są głównymi beneficjentami liberalizacji handlu rolnego, podczas gdy Chiny i Wietnam – liberalizacji handlu pozostałymi towarami, a zwłaszcza tekstyliami. Najbiedniejsze kraje świata zaś w wyniku liberalizacji mogą ponieść straty, dotyczy to zwłaszcza krajów Afryki Subsaharyjskiej, Bangladeszu, krajów Ameryki Łacińskiej i Karaibów (poza Argentyną i Brazylią), ale także Filipin.

Tab. 2. Korzyści z pełnej liberalizacji handlu wg Hertela i Keeneya (w mld USD (2001) oraz % PKB)

Gains of full liberalization according to Hertel and Keeney (in billion 2001 US dollars and percent of GDP)

Liberalizowany sektor	Region osiągający korzyści z liberalizacji			
	Kraje wysoko rozwinięte	Kraje przechodzące transformację*	Kraje rozwijające się	Świat
Mld USD (2001)				
Rolnictwo	41,6	2,2	11,9	55,7
Tekstyliia	1,3	-0,2	8,8	9,8
Pozostały handel towarami	16,6	1,0	1,4	18,9
Ogółem	59,5	2,8	22,1	84,3
%PKB				
Rolnictwo	0,16%	0,25%	0,24%	0,18%
Tekstyliia	0,01%	-0,02%	0,18%	0,03%
Pozostały handel towarami	0,07%	0,11%	0,03%	0,06%
Ogółem	0,23%	0,32%	0,44%	0,27%

* Zaliczono tu nowe kraje członkowskie UE, pozostałe kraje Europy Środkowo-Wschodniej oraz Rosję.

Źródło: Na podstawie T. Hertel, R. Keeney, *op. cit.*, table 2.9.

Podstawową wadą powyższego opracowania jest symulowanie pełnej liberalizacji światowego handlu towarami, ponieważ nie jest ona obecnie możliwa do zrealizowania. Kolejna praca, opublikowana przez UNCTAD, autorów S. F. de Cordoba i D. Vanzetti¹³, analizuje bardziej realne scenariusze negocjacji dotyczących liberalizacji handlu produktami przemysłowymi, także wykorzystując model GTAP. Autorzy opracowali 10 scenariuszy uwzględniających stopień liberalizacji oraz przyjętą metodę obniżania stawek celnych, dla porów-

¹³ S. F. de Cordoba, D. Vanzetti, *Now what? Searching for a solution to the WTO industrial tariff negotiations*, [w:] S. F. de Cordoba, S. Laird (red.), *Coping with Trade Reforms*, UNCTAD, Geneva 2006, s. 3–48.

nania oszacowano także efekty pełnej liberalizacji handlu. Efekty w postaci wzrostu dobrobytu w zależności od scenariusza wynoszą od 93 do 200 mld USD. Autorzy nie określają głównego czy też najbardziej prawdopodobnego scenariusza, jednak do porównań najczęściej wykorzystują tzw. umiarkowany scenariusz WTO, który przewiduje obniżkę średnich ważonych stosowanych taryf celnych z 3% do 0,4% w krajach rozwiniętych i z 8% do 6,1% w krajach rozwijających się. Rozkład korzyści w postaci wzrostu dobrobytu jest zbliżony w wszystkich scenariuszach: 58–67% przypada na kraje rozwijające się, a więc inaczej niż w poprzednim opracowaniu, które uwzględniało także liberalizację handlu rolnego. Najwięcej zyskać powinny Chiny (łącznie z Hongkongiem) – 38,8 mld USD, a więc ponad 1/3 całości.

Raport przygotowany przez szwedzką *National Board of Trade* pod kierunkiem S. Kinnman i M. Lodefalka¹⁴ wykorzystuje zmodyfikowany model równowagi ogólnej GTAP. W porównaniu do standardowej odmiany uwzględnione zostały rosnące korzyści skali oraz istnienie niedoskonałej konkurencji w wybranych sektorach. Scenariusze wykorzystane do oszacowania skutków Rundy uwzględniają liberalizację handlu produktami przemysłowymi, produktami rolnymi oraz usługami, a także ułatwienia handlowe, biorąc pod uwagę uzgodnienia poczynione na Konferencji Ministerialnej w Hongkongu. Główny scenariusz przewiduje redukcję średnich ważonych stosowanych taryf celnych o 16% dla produktów przemysłowych i 22% dla produktów rolnych, eliminację subsydiów eksportowych i obniżkę wsparcia wewnętrznego w rolnictwie. W przypadku usług założono średnią obniżkę globalnych kosztów o 0,7% wartości importowanych usług. Jeśli chodzi o ułatwienia w handlu uwzględniono czas oczekiwania produktów na granicy oraz koszty opłat granicznych. Główny scenariusz został zestawiony z mniej i bardziej zaawansowaną liberalizacją handlu. Wyniki prognoz przedstawia tabela 3.¹⁵

Szacunkowe efekty negocjacji przewidują wzrost globalnego PKB o 0,2–0,7% w zależności od scenariusza. Jeżeli zaś zostanie uwzględniona dynamika akumulacji kapitału, to mogą one osiągnąć nawet 2,5% PKB. Największe korzyści z liberalizacji odnoszą kraje rozwijające się – dwukrotnie (a nawet trzykrotnie w przypadku najsłabiej rozwiniętych krajów) większe niż kraje rozwinięte. Największym źródłem korzyści są ułatwienia handlowe. Wszystkie regiony odnoszą korzyści w postaci wzrostu PKB. Jeśli jednak analizowano by pojedyncze

¹⁴ M. Lodefalk, S. Kinnman, *Economic Implications of the Doha Round*, Kommerkollegium, Stockholm 2006. Wyniki badań opublikowano także w skróconej wersji w pracy: S. Kinnman, M. Lodefalk, *What is at stake in the Doha Round?*, „World Economy” 2007, vol. 30, nr 8, s. 1305–1325.

¹⁵ Szczegółowy opis modelu i scenariuszy: M. Lodefalk, S. Kinnman, *op. cit.*, s. 16–21.

Tab. 3. Zestawienie efektów liberalizacji wg prognozowanych scenariuszy liberalizacji wg Kinnman, Lodefalk (zmiana w mld USD (2001) i % PKB)
Estimates of gains from liberalization according to the scenarios modeled by Kinnman and Lodefalk (change in billion 2001 US dollars and percent of GDP)

Kraje	Scenariusz „mniej liberalizacji”		Scenariusz główny		Scenariusz „więcej liberalizacji”	
	mld USD	% PKB	mld USD	% PKB	mld USD	% PKB
Unia Europejska	16	0,2	23	0,3	29	0,4
Pozostałe kraje rozwinięte	23	0,1	37	0,2	65	0,4
Kraje najstabilniej rozwinięte	3	0,7	5	1,3	12	3,0
Pozostałe kraje rozwijające się	29	0,5	51	0,8	124	2,0
OGÓLEM	71	0,2	117	0,4	229	0,7

Źródło: S. Kinnman, M. Lodefalk, *What is at stake in the Doha Round?*, „World Economy” 2007, vol. 30, nr 8, s. 1318.

kraje, to niektóre kraje rozwijające się mogą ponieść straty i konieczna będzie pomoc przystosowawcza. Autorzy raportu oszacowali także skutki Rundy dla handlu międzynarodowego – wzrost światowego eksportu o 7,3% w głównym scenariuszu. Największy wzrost eksportu ma nastąpić w sektorze rolnym – o 15,3%.¹⁶

Tab. 4. Efekty głównego scenariusza negocjacji (Kinnman, Lodefalk) z podziałem na grupy krajów i sektory negocjacji (jako % całkowitych korzyści)
Effects of the core Doha scenario (Kinnman, Lodefalk) by country groups and liberalized sectors (as percent of total gains)

Region liberalizujący Region odnoszący korzyści	Rolnictwo	Produkty przemysłowe	Usługi	Ułatwienia handlowe	Ogółem
Kraje rozwinięte					
Kraje rozwinięte	8,9	12,2	2,1	8,6	31,8
Kraje rozwijające się	-0,5	4,9	0,0	9,2	13,6
Ogółem	8,4	17,1	2,0	17,8	45,4
Kraje rozwijające się					
Kraje rozwinięte	1,5	12,1	-0,1	6,4	19,8
Kraje rozwijające się	5,6	4,5	2,8	21,8	34,8
Ogółem	7,1	16,6	2,7	28,3	54,6
Wszystkie kraje					
Kraje rozwinięte	10,4	24,3	1,9	15,0	51,6
Kraje rozwijające się	5,2	9,4	2,8	31,0	48,4
Ogółem	15,5	33,7	4,7	46,0	100,0

Źródło: S. Kinnman, M. Lodefalk, *What is at stake in the Doha Round?*, „World Economy” 2007, vol. 30, nr 8, s. 1320.

Z przedstawionych w tabeli 4 bardziej szczegółowych potencjalnych skutków negocjacji wynika, że pomimo dużej rangi politycznej negocjacji rolnych, ich znaczenie dobrobytowe jest relatywnie niewielkie (15,5% całości korzyści

¹⁶ *Ibid.*, s. 64.

z negocjacji handlowych), a większość korzyści wynika z obniżenia protekcjonizmu w krajach rozwiniętych. Blisko połowa zysków wywołana jest przez ułatwienia handlowe. Drugim źródłem korzyści jest liberalizacja w sektorze przemysłu, zaś najmniejsze skutki wywoła liberalizacja w usługach.

Model LINKAGE¹⁷

Prognozy Banku Światowego dotyczące skutków zakończenia negocjacji handlowych Rundy Doha wykorzystują opracowany przez tę instytucję model równowagi ogólnej LINKAGE.¹⁸ Jest to model dynamiczny uwzględniający zmiany wielkości ekonomicznych do roku 2015 według prognoz zawartych w *Global Economic Prospects 2004*.¹⁹ Jest to istotne przy szacowaniu wyników reform, które będą wymagały przecież co najmniej 10 lat, aby zostały w pełni wdrożone. Autorzy opracowania, K. Anderson, W. Martin i D. van der Mensbrugghe, analizują 8 scenariuszy liberalizacji, zestawiając je z hipotetycznym scenariuszem pełnej liberalizacji handlu towarami. Najbardziej prawdopodobny scenariusz (scenariusz 7) zakłada redukcję ceł rolnych przez kraje rozwinięte o 45, 70 i 75% w zależności od wyjściowego poziomu cła (dla krajów rozwijających się poziomy obniżki wynoszą 35, 40, 50 i 60%), a ceł na towary nierolnicze o 50% (33% w przypadku krajów rozwijających się). Najsłabiej rozwinięte kraje nie są zobowiązane do dokonywania jakichkolwiek redukcji. Wyniki analizy przedstawia tabela 5. Korzyści z przedstawionej liberalizacji handlu osza-

Tab. 5. Skutki liberalizacji handlu oszacowane przy wykorzystaniu modelu LINKAGE w mld USD (2001) i % PKB (2015)

Gains from trade liberalization in the LINKAGE model – in billion 2001 US dollars and percent of GDP in 2015

Kraje odnoszące korzyści	Scenariusz 7		Pełna liberalizacja	
	Mld USD	% PKB	Mld USD	% PKB
Kraje rozwinięte	79,9	0,25	201,6	0,6
Kraje rozwijające się (WTO)*	32,6	0,27	141,5	1,2
Kraje rozwijające się (BŚ)**	16,1	0,16	85,7	0,8
Ogółem	96,1	0,23	287,3	0,7

* wg klasyfikacji WTO ** wg klasyfikacji Banku Światowego.

Źródło: K. Anderson, W. Martin, D. van der Mensbrugghe, *Market and Welfare Implications of Doha Reform Scenarios*, [w:] K. Anderson, W. Martin (red.), *Agricultural Trade Reform and the Doha Development Agenda*, World Bank and Oxford University Press, 2006, Table 12.4 i 12.14.

¹⁷ Analizowane tutaj ostatnie prognozy w oparciu o model LINKAGE zostały opublikowane w: K. Anderson, W. Martin, D. van der Mensbrugghe, *Market and Welfare Implications of Doha Reform Scenarios*, [w:] K. Anderson, W. Martin (eds.), *op. cit.*, s. 333–400.

¹⁸ Szczegółowa charakterystyka modelu: D. van der Mensbrugghe, *LINKAGE Technical Reference Dokument*, World Bank, Development Prospects Group, Washington 2004.

¹⁹ World Bank, *Global Economic Prospects 2004*, Washington 2003.

cowano na 96 mld USD, a więc około 1/3 tego co mogłaby spowodować pełna liberalizacja handlu. Rozkład korzyści pomiędzy kraje rozwinięte i rozwijające się jest bardzo nierównomierny, zwłaszcza jeśli uwzględnimy definicję krajów rozwijających się stosowaną przez Bank Światowy, a nie stosowaną w pozostałych opracowaniach definicję WTO, która do grupy krajów rozwijających się zalicza m.in. Hongkong, Koreę Południową, Singapur i Tajwan. Na kraje rozwijające się przypadnie wtedy jedynie 16,1 mld USD. Także ta analiza pokazuje, że niektóre kraje mogą ponieść straty w wyniku zakończenia Rundy. Dotyczy to Meksyku, Bangladeszu, Azji Środkowej i większości krajów Afryki.

Model FMT²⁰

Opracowany przez J. Francois, H. van Meijl i F. van Tongeren model równowagi ogólnej zakłada istnienie konkurencji monopolistycznej i rosnących korzyści skali w przemyśle i usługach oraz doskonałej konkurencji i stałych korzyści skali w rolnictwie. Przy jego wykorzystaniu oszacowano 2 scenariusze liberalizacji handlu uwzględniające rolnictwo, przemysł, usługi i ułatwienia handlowe. Pierwszy scenariusz „Globalny” zakłada 50% obniżkę ceł w przemyśle i rolnictwie i 50% redukcję subsydiów eksportowych, wsparcia wewnętrznego w rolnictwie oraz barier w handlu usługami, a także ograniczenie innych ograniczeń w handlu do 1,5% wartości obrotów. Drugi ze scenariuszy, według autorów bardziej prawdopodobny, tzw. OECD zakłada podobne działania, ale obejmujące jedynie kraje członkowskie OECD. Skutki liberalizacji w obu scenariuszach przedstawia tabela 6. Przewidywany wzrost PKB wynosi od 0,5% (158 mld USD) do 0,3% (82 mld USD), a głównym źródłem korzyści są ułatwienia handlowe. Różnica między dwoma scenariuszami wynika przede wszystkim ze zmniejszenia korzyści krajów rozwijających się w scenariuszu OECD. Świadczy to o istotnym znaczeniu wzajemnej liberalizacji handlu w krajach rozwijających się. Podobnie szacowany wzrost handlu międzynarodowego wywołany liberalizacją wyniesie 4,7% w scenariuszu OECD i 10,1% w scenariuszu globalnym.

Tab. 6. Skutki liberalizacji oszacowane przy wykorzystaniu modelu FMT (jako % PKB)
Gains from liberalization in the FMT model (as a percent of GDP)

Liberalizowany sektor	Scenariusz Globalny	Scenariusz OECD
Rolnictwo	0,1	0,1
Przemysł	0,1	0,0
Usługi	0,1	0,1
Ułatwienia handlowe	0,2	0,1
Ogółem	0,5	0,3

Źródło: na podstawie: J. Francois, H. van Meijl i F. van Tongeren, *Trade liberalization in the Doha Development Round*, „Economic Policy” (April) 2005, table 10.

²⁰ Model opracowany przez: J. Francois, H. van Meijl i F. van Tongeren, *Trade liberalization in the Doha Development Round*, „Economic Policy” (April) 2005, table 10, s. 349–391.

Model Carnegie

Raport przygotowany przez zespół *Carnegie Endowment for International Peace* zawiera symulacje możliwych skutków negocjacji w ramach Rundy Doha w oparciu o 9 scenariuszy. Analiza jest przeprowadzona przy wykorzystaniu specjalnie opracowanego modelu globalnego handlu. Podobnie jak pozostałe omawiane modele jest to model równowagi ogólnej. Od innych odróżnia go uwzględnienie rzeczywistych stóp bezrobocia oraz osobne traktowanie niewykwalifikowanej siły roboczej w rolnictwie i poza nim.²¹ Najważniejsze scenariusze opracowane w raporcie i wyniki prognoz zawiera tabela 7.

Tab. 7. Charakterystyka głównych scenariuszy w modelu Carnegie i ich skutków
Main scenarios used in the Carnegie model and their effects

Instrumenty będące przedmiotem negocjacji	Scenariusz dla rolnictwa	Scenariusz dla sektora przemysłu	Główny scenariusz Doha*	Scenariusz Hongkong**
Redukcja stosowanych taryf celnych				
<i>Produkty rolne</i>				
Kraje rozwinięte	Redukcja o 36%	Bez zmian	Redukcja o 36%	Redukcja o 36%
Kraje rozwijające się	Redukcja o 24%	Bez zmian	Redukcja o 24%	Redukcja o 24%
<i>Produkty przemysłowe</i>				
Kraje rozwinięte	Bez zmian	Redukcja o 50%	Redukcja o 50%	Redukcja o 36%
Kraje rozwijające się	Bez zmian	Redukcja o 33%	Redukcja o 33%	Redukcja o 24%
Subsydia eksportowe				
Kraje rozwinięte	Eliminacja	Bez zmian	Eliminacja	Eliminacja
Kraje rozwijające się	Eliminacja	Bez zmian	Eliminacja	Eliminacja
Wsparcie wewnętrzne				
Kraje rozwinięte	Redukcja o 1/3	Bez zmian	Redukcja o 1/3	Redukcja o 1/3
Kraje rozwijające się	Redukcja o 1/3	Bez zmian	Bez zmian	Redukcja o 1/3
Skutki liberalizacji (wzrost realnego dochodu)				
miliard USD	5,4	53,1	58,6	43,4
% PKB	0,02	0,17	0,19	0,14

* Główny scenariusz Doha uwzględnia ambitną liberalizację w przemyśle i umiarkowaną, jeśli chodzi o produkty rolne. Kumuluje dwa pierwsze scenariusze, które dotyczą osobno rolnictwa i produktów przemysłowych (aby pokazać skutki liberalizacji w każdym z sektorów).

** Drugi z głównych scenariuszy przygotowano po Konferencji Ministerialnej w Hongkongu i uwzględnia on poczynione wtedy uzgodnienia, przewidując taką samą redukcję ceł w rolnictwie i przemyśle.

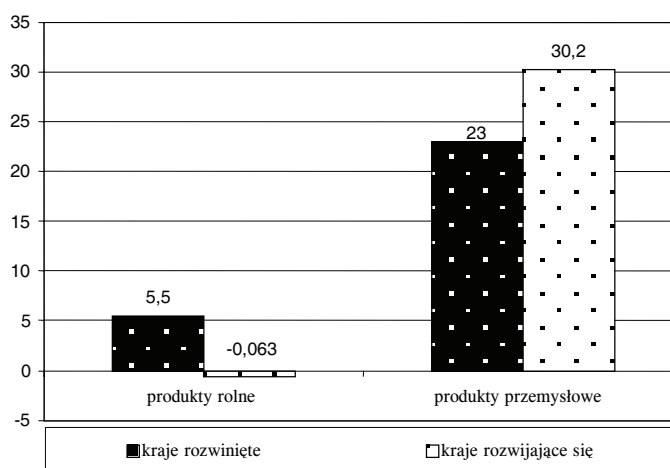
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: S. Polaski, *Winners and Losers. Impact of the Doha Round on developing countries*, Carnegie Endowment for International Peace 2006, s. 18 i 22.

Podstawowy wniosek wynikający z raportu to dość skromne korzyści, które mogą się pojawić w wyniku zakończenia negocjacji, przejawiające się we wzroście światowego PKB mniejszym niż 0,2%. Głównym źródłem korzyści będzie liberalizacja w sektorze przemysłu. Przyczyny dużego wpływu tego sektora wyni-

²¹ Większość modeli zakłada pełne zatrudnienie oraz traktuje niewykwalifikowaną siłę roboczą w rolnictwie i poza nim łącznie.

kają z bardziej ambitnego scenariusza liberalizacji, ale także z jego znaczenia w światowym handlu.²²

Rozkład korzyści z tytułu liberalizacji między kraje rozwinięte i rozwijające się jest zbliżony w obu głównych scenariuszach. Jednak analiza na poziomie sektorowym pokazuje istotne różnice między dwoma grupami krajów (por. rys. 1). Korzyści z liberalizacji w rolnictwie przypadają w całości krajom rozwiniętym. Przeczy to popularnej opinii, że kluczem do osiągnięcia celów rundy w dziedzinie rozwoju jest liberalizacja handlu rolnego. Kraje rozwijające się zyskają więcej dzięki liberalizacji w handlu produktami przemysłowymi.

Rys. 1. Rozkład korzyści i strat z tytułu liberalizacji handlu rolnego i produktami przemysłowymi w scenariuszu Doha – model Carnegie (zmiana realnego dochodu w miliardach dolarów)

Distribution of gains and losses from liberalization in agriculture and manufacturing in the Doha scenario – Carnegie model (real income change in billion US dollars)

Źródło: S. Polaski, *op. cit.*, s. 23.

Bardziej szczegółowa analiza skutków Rundy pokazała, że kraje rozwijające się odniosą korzyści z liberalizacji handlu produktami przemysłowymi. Najwięcej zyskają kraje azjatyckie – Chiny, Indie, Wietnam, kraje ASEAN. Większość krajów rozwijających się nie osiągnie korzyści z liberalizacji w rolnictwie, do wyjątków należą: Brazylia, Argentyna i inne kraje Ameryki Łacińskiej, RPA, Tajlandia. Jednak ponad połowa krajów odnotuje straty w przypadku liberalizacji sektora rolnego, największe mogą wystąpić w Chinach, Meksyku, Azji Środkowej i Afryce Północnej. Grupa najbiedniejszych krajów, do których zaliczono Bangladesz, Afrykę Wschodnią i Subsaharyjską, może ponieść straty z tytułu

²² Handel produktami przemysłowymi stanowi 89,7% całkowitego handlu produktami przemysłowymi i rolnym. Dane z roku 2006 wg WTO Statistical Database, stat.wto.org.

realizacji któregokolwiek scenariusza liberalizacji, jeśli nie zostaną podjęte specjalne działania.²³

Model MIRAGE²⁴

Model MIRAGE²⁵ jest wielosektorowym, wieloregionalnym modelem równowagi ogólnej opracowanym przez francuskie centrum badawcze CEPII.²⁶ Jest to dynamiczny model zakładający istnienie doskonałej konkurencji²⁷ i pełne wykorzystanie czynników produkcji. Autorzy A. Bouët, S. Mevel, D. Orden porównują możliwe scenariusze liberalizacji w ramach Rundy Doha z pełną liberalizacją. Scenariusze zostały opracowane na podstawie rzeczywistych propozycji Stanów Zjednoczonych (scenariusz „ambitny”) i Unii Europejskiej (scenariusz „nieambitny”) z końca 2005 roku.²⁸ Wyniki prognoz przedstawia tabela 8. Realizacja amerykańskich propozycji liberalizacji w Rundzie Doha przyczyni się do osiągnięcia połowy zysków możliwych w przypadku pełnej liberalizacji. Skutkiem realizacji stanowiska UE byłyby korzyści stanowiące zaledwie 22% w porównaniu do wolnego handlu. Szczegółowe analizy skutków scenariuszy dla wybranych krajów tak samo jak w innych opracowaniach wykazują, że istnieje grupa krajów, w której w wyniku Rundy mogą pojawić się straty. Należą do nich: Zambia, Wenezuela, Madagaskar i Meksyk oraz kraje Afryki Subsaharyjskiej w przypadku scenariusza wzorowanego na stanowisku UE oraz Zambia i Wenezuela w przypadku scenariusza USA.

Tab. 8. Skutki liberalizacji handlu przy wykorzystaniu modelu MIRAGE
Gains from trade liberalization in the MIRAGE model

Skutki liberalizacji	Scenariusz ambitny	Scenariusz nieambitny	Pełna liberalizacja
Mld USD	76,7 mld	38,3 mld	158 mld
% PKB	0,24%	0,12%	0,5%
Wzrost światowego handlu (%)	2,8%	1,6%	12%

Źródło: na podstawie A. Bouët, S. Mevel, D. Orden, *More or less ambition in the Doha Round: Winners and losers from trade liberalization with a development perspective*, „World Economy” 2007, vol. 30, nr 8, s. 1267.

²³ S. Polaski, *op. cit.*, s. 25–30, 34.

²⁴ A. Bouët, S. Mevel, D. Orden, *More or less ambition in the Doha Round: Winners and losers...*, s. 1253–1279.

²⁵ *Modelling International Relationships In Applied General Equilibrium*

²⁶ Szczegółowy opis modelu: M. H. Bchir, *MIRAGE: a Computable general Equilibrium Model for Trade Policy Analysis*, „CEPII Working Papers” 2002, nr 17.

²⁷ W modelu istnieje możliwość uwzględnienia konkurencji monopolistycznej w przemyśle, ale autorzy cytowanego opracowania nie zdecydowali się na taką konstrukcję modelu.

²⁸ Podstawowa różnica między oboma propozycjami dotyczy liberalizacji handlu produktami rolnymi. Propozycja amerykańska przewidywała obniżki taryf celnych o 85–90% i zastosowanie limitów wysokości taryf po redukcji (*tariff caps*). Propozycja UE obejmowała mniejsze

PODSUMOWANIE

Conclusion

Na podstawie przedstawionych badań potencjalnych skutków liberalizacji handlu wynikających z negocjacji Rundy Doha można wyciągnąć następujące wnioski:

Po pierwsze, prognozowane korzyści w postaci wzrostu globalnego dochodu, jak i dochodów pojedynczych krajów są raczej niewielkie, w skali globalnej nie przekraczają 0,5% PKB. Powoduje to, że koszty dostosowań wywołane zmianami polityki handlowej np. w postaci likwidacji istniejących miejsc pracy czy przedsiębiorstw mogą wydawać się relatywnie większe i trudniejsze do zaakceptowania. W rezultacie uczestnicy negocjacji przyjmują stanowiska defensywne, a wynegocjowane porozumienie prawdopodobnie wprowadzi jedynie niewielkie zmiany w poziomie liberalizacji handlu.

Po drugie, największe korzyści wynikają z wprowadzania ułatwień handlowych, a także dalszej liberalizacji handlu produktami przemysłowymi. Najmniejsze znaczenie ma zaś liberalizacja w sektorze usług.

Po trzecie, pozytywne skutki liberalizacji dotyczą zarówno krajów rozwiniętych, jak i rozwijających się. W stosunku do PKB większe korzyści występują w krajach rozwijających się, a podstawowym ich źródłem są ułatwienia handlowe. Wbrew powszechnej opinii liberalizacja handlu produktami rolnymi przynosi zdecydowanie większe korzyści krajom wysoko rozwiniętym. Kraje rozwijające się w niektórych z przedstawionych prognoz nie tylko nie zyskują, ale wręcz ponoszą straty w wyniku liberalizacji w tym sektorze.

Po czwarte, liberalizacja w danej grupie krajów w największym stopniu przyczynia się do wzrostu jej dobrobytu, a więc liberalizacja rynków krajów rozwijających się jest dla nich głównym źródłem korzyści. Dlatego też w ich interesie leży aktywne uczestnictwo w negocjacjach i podejmowanie zobowiązań, zaś koncepcja *round for free* („runda za darmo”), czyli możliwość czerpania zysków będących efektem Rundy bez liberalizowania swojego rynku, nie znajduje potwierdzenia w wynikach badań.

Po piąte, w każdej z przedstawionych prognoz skutków Rundy można znaleźć kraje, które ponoszą straty w wyniku liberalizacji handlu. Zwykle dotyczy to krajów zaliczanych do grupy najsłabiej rozwiniętych i najbiedniejszych (m.in. Bangladesz, kraje Afryki Subsaharyjskiej). Nie są one zdolne do wykorzystania szans, jakie pociąga za sobą liberalizacja handlu, w związku z tym będą wymagały pomocy w dostosowaniu się do zmian funkcjonowania światowego systemu handlu i podniesieniu konkurencyjności swoich gospodarek.

obniżki ceł. Poza tym ambitny scenariusz przewiduje likwidację subsydiów eksportowych i redukcję wewnętrznego wsparcia o 20%, a scenariusz nieambitny jedynie likwidację subsydiów. A. Bouët, S. Mevel, D. Orden, *op. cit.*, s. 1266.

SUMMARY

Launched in 2001 in Doha a new round of multilateral trade negotiations carried out within the World Trade Organization is supposed to focus more on the interests of developing countries. Necessity to take into account varying interests of many countries makes it difficult to conclude the round and achieve an agreement. The article presents most recent studies that use the Computable General Equilibrium models to simulate possible gains (and losses) from various liberalization scenarios. The effects are moderate and distributed unevenly among developed and developing countries. Among the latter there are some that might lose rather than benefit from the Round.